

ตัวตนของคนร่วมสมัย สำนักแห่งปัจเจกชนยุคโลกาภิวัตน์

นภาเดช กาญจนะ สุรพล บัณฑุเรศณี

ตัวตนของคนร่วมสมัย

ตัวตนคือสำนักถึงสภาพความเป็นบุคคล
กลุ่ม ชุมชน สังคม และสถาบัน

ตัวตนอันเป็นสำนักเชิงกลุ่มและสังคมมักเกิดขึ้นในช่วงวัย 15 ถึง 25 ปี และตัวตนของคนร่วมสมัยที่จะกล่าวถึงนี้คือ สำนักเชิงกลุ่ม สังคม และสถาบัน ซึ่งมักก่อเกิดในช่วงวัย 15 ถึง 25 ปี

คนร่วมสมัยในที่นี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ หนึ่งคนรุ่นใหญ่ หรือคนวัย 15 ถึง 25 ปี ในช่วงวิกฤตการณ์ตุลาคม 2516 ตัวอย่างคนรุ่นใหญ่ที่โดดเด่น เช่น ธีรยุทธ บุญมี เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และจิระนันท์ พิตรปรีชา สอง คนรุ่นใหม่คือคนวัย 15 ถึง 25 ปีในปัจจุบัน ทว่าคนรุ่นใหม่นี้ถ้าจะเข้าใจได้ การมองต้องผ่านพัฒนาการช่วงต่อระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นใหญ่ด้วย

คนรุ่นใหญ่นั้น ปัจจุบันสามารถมองความเป็นมาของตัวตนได้ชัดเจน เหตุผลสืบเนื่องมาจากปัจจุบันกับวิกฤตการณ์ตุลาคม 2516 นั้น ช่วงเวลา

ห่างเกิน 20 ปีไปแล้ว วิกฤตการณ์ตุลาคม 2516 กลายเป็นประวัติศาสตร์ที่มีช่วงเวลาห่างมากและนานพอ ช่วงเวลาห่างมากและนานพอทำให้ศึกษาหรือเห็นภาพรวม สรุปสันนิษฐานได้อย่างมีเหตุผล ขณะที่คนรุ่นใหม่นั้น ภาพของตัวตนที่จะกล่าวถึงในบทความนี้เป็นการคาดคะเนสันนิษฐานอย่างเสนอแนะ การเสนอแนะนี้เป็นการตีความปัญหาปัจจุบัน การมองและตีความได้น่าจะส่งผลต่อการกำหนดทิศทางสำนักเชิงสังคมได้อย่างเหมาะสม

ตัวตนคนรุ่นใหญ่ เมื่อตัวตนในที่นี้หมายถึงสำนักเชิงกลุ่ม สังคม และสถาบัน การเข้าใจตัวตนคนรุ่นใหญ่ (อายุเฉลี่ยประมาณ 40 ปีในปัจจุบัน) ได้นั้น สามารถเห็นผ่านปรากฏการณ์ 3 ปรากฏการณ์คือ ปรากฏการณ์วรรณกรรม ปรากฏการณ์การศึกษา และปรากฏการณ์ศัตรู

ปรากฏการณ์วรรณกรรม วรรณกรรมเป็นบันเทิงคดีรูปแบบหลักในทศวรรษนั้น (2510-2519) (ปัจจุบัน บันเทิงคดีรูปแบบหลักคือ

นภาเดช กาญจนะ จบศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) และได้รับรางวัลทุนภูมิพลคะแนนสูงสุดทางปรัชญาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำลังศึกษา ณ บัณฑิตวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สุรพล บัณฑุเรศณี กำลังศึกษา ณ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเช่นกัน หากท่านมีธุระที่ต้องการติดต่อ กรุณาติดต่อผ่าน ผศ.จุฑาทิพย์ อุมะวิชณี ชั้น 7 ศิลปศาสตร์

โทรทัศน์ แต่ในทศวรรษดังกล่าว โทรทัศน์ยังไม่
ได้เป็นบันเทิงคดีรูปแบบหลักของประชาชนทั่วไป)
ด้วยการที่บันเทิงคดีมักกำหนดความคิดของคนได้
เพราะบันเทิงคดีเป็นภาพสะท้อนของการยอมรับ
และความเชื่อ โดยเฉพาะวรรณกรรมนั้น ถ้าไม่
ยอมรับก็ไม่อ่านได้ และถ้าไม่เชื่อก็ไม่ต้องติดตาม
งานชิ้นอื่นต่อไปของนักเขียนนั้นอีก แต่ด้านบันเทิง
คดีใดได้รับการกล่าวถึงและอ่านกันมาก และ
บันเทิงคดีนั้นให้ภาพสะท้อนระดับลึกและแฝงเร้น
ของสังคม บันเทิงคดีนั้นย่อมเป็นส่วนหนึ่งของ
สำนักเชิงสังคมด้วย

วรรณกรรมเด่นที่มีอิทธิพลต่อคนสมัยนั้นใน
สำนักเชิงสังคม (ทศวรรษ 2510-2519) ได้แก่
ฟ้าบ่กั้น ของลาว คำหอม *อีสาน* ของนายผี
ปีกาญ ของเสนีย์ เสาวพงศ์ *ขอบฟ้าขลิบทอง*
และ*ใต้โค้งสะพาน* ของอุษเชนี *กูเป็นนิสิตนัก*
ศึกษา ของสุจิตต์ วงษ์เทศ *ฉันจึงมาหาความ*
หมาย ของวิทยากร เชียงกูล และผลงานบางชิ้น
ของจิตร ภูมิศักดิ์

วรรณกรรมเหล่านี้ โดยเฉพาะของลาวคำหอม
นายผี เสนีย์ เสาวพงศ์ อุษเชนี และจิตร ภูมิ-
ศักดิ์นั้น ให้ภาพของ “ปรากฏการณ์คนจน” ซึ่ง
สังคมเมืองและปัญญาชนไม่เคยได้รับรู้มาก่อน
วรรณกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดการตื่นตัวในสำนักเชิง
สังคมเกี่ยวกับสาเหตุและความยุติธรรม โดย
ทั้งหมดมุ่งประเด็นไปที่ความเท่าเทียมเสมอภาค
และการกระจายรายได้ทั่วถึง ปรากฏการณ์คนจน
ก่อให้เกิดสำนักเชิงพัฒนาและยกระดับสังคมด้วย
สังคมคือความไม่เท่าเทียมและความหวังปรับเปลี่ยน
เสมอภาค

(*กูเป็นนิสิตนักศึกษา* ของสุจิตต์ วงษ์เทศ
และ *ฉันจึงมาหาความหมาย* ของวิทยากร เชียงกูล
นั้น ให้ภาพปรากฏการณ์การศึกษาได้ชัดเจน และ
ปรากฏการณ์การศึกษานี้ก่อให้เกิดสำนักเชิงสังคม

ด้วย ด้วยเหตุนี้จึงขอกกล่าวในส่วนของปรากฏ-
การณ์การศึกษา)

ปรากฏการณ์การศึกษา โรงเรียนและมหา
วิทยาลัยเป็นสถาบันที่หล่อหลอมสำนักเชิงมาต-
ฐานให้แก่คนในสังคม มาตรฐานนี้คือดีและไม่ดี
ต้องปฏิบัติและห้ามปฏิบัติ ตลอดจนควรปฏิบัติ
หรือไม่ควรปฏิบัติ สำนักเชิงมาตรฐานนี้เกิดจาก
การให้คุณค่าเชิงสถาบันและคุณค่าเชิงวุฒิบัตรเป็น
หลัก คุณค่าของสังคมไม่ใช่มาตรฐานของความ
สามารถ คุณค่าของสังคมคือมาตรฐานของสถาบัน
และวุฒิบัตร

ภาพของสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวุฒิ-
บัตรนั้น มี 2 ลักษณะขัดแย้งกันเอง คือ หนึ่ง ภาพ
ใน “กูเป็นนิสิตนักศึกษา” ของสุจิตต์ วงษ์เทศ
ที่จะเห็นได้ว่า นักศึกษานั้น “ข้าค่ากูจะข้าไปงาน
บอล เสพเสน่ห์เกสรสุมาลี” คำกลอนของสุจิตต์
วงษ์เทศ ทำให้เห็นภาพนิสิตนักศึกษาในบทกลอน
นั้นเป็นภาพของผู้ชาย ผู้ชายที่หยิ่งโสมและเหยียบ
ข่าผู้หญิง (และได้เกิด “อหังการของดอกไม้”
ของจิระนันท์ พิตรปรีชา สะท้อนสภาพและความ
รู้สึกของผู้หญิงในเรื่องของคุณค่าความเป็นหญิง)
สอง ภาพใน “ฉันจึงมาหาความหมาย...” ของ
วิทยากร เชียงกูล ซึ่ง “ฉันเขี้ยว ฉันเขลา ฉันทิ้ง
ฉันจึงมาหาความหมาย ฉันหวังเก็บอะไรไป
มากมาย สุดท้ายให้กระดาษฉันแผ่นเดียว”

ภาพสังคมการศึกษาแบ่งได้เป็นสองกลุ่ม
คือ กลุ่มหนึ่งไม่สนอะไร นอกจากวุฒิบัตรและ
สนุกรสนานรื่นเริง อีกกลุ่มหนึ่งสนใจมากกว่าวุฒิ-
บัตร แต่สิ่งที่ได้จากสถาบันการศึกษามีแค่กระดาษ
รับรองวุฒิการศึกษาเท่านั้น

สำหรับกลุ่มแรกกล่าวได้ว่า ไม่มีสำนักเชิง
สังคม ส่วนสำหรับกลุ่มหลังนั้น พวกเขาพยายาม
หาความหมายให้แก่สำนักเชิงสังคม สำนักเชิง
สังคมนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการค้นพบปรากฏการณ์

คนจน อีกส่วนหนึ่งเกิดจากบรรยากาศการศึกษา ซึ่งต้องนั่งฟังครูพูดอย่างเดียว เพราะครูอาจารย์ ส่วนใหญ่ถูกความคิดแบบเผด็จการและศักดินาครอบงำอยู่ (พิภพ ชงไชย จากคำนำสำนักพิมพ์ *ที่นี่ไม่มีโรงเรียน* ของไอวาน อิลลิช กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก, 2537) สำนักเชิงสังคมของชนกลุ่ม หลังนี้ คือการพยายามหาความหมายที่แท้ และหาทางออกแก้ไข และสิ่งที่พวกเขาค้นพบคือ ปรากฏการณ์ศัตรู

ปรากฏการณ์ศัตรู สถาบันการปกครอง ขณะนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลเผด็จการทหาร ทหารคือ ผู้เผด็จอำนาจปกครองประเทศ ครูอาจารย์จึงเป็น เสมือนตัวแทนของเผด็จการทหาร ความขัดแย้ง ระหว่างนักศึกษาที่ทำกิจกรรมกับครูอาจารย์ผู้บริหาร สถานศึกษามีให้เห็นอยู่เสมอ บางทีถึงกับคัดชื่อ ออกจากมหาวิทยาลัย หรือไม่ให้มีสิทธิ์สอบ หรือ ให้สอบตกในบางวิชา นักศึกษาส่วนมากจึงขยาด การให้เวลากับกิจกรรมนอกห้องเรียน ทว่า สำหรับการเรียนนั้น ผู้เรียนกลับไม่สามารถถกเถียง กับผู้สอนได้ เนื้อหาที่เรียนก็ไม่ได้ลึกซึ้งอะไร เป็นเนื้อหาเชิงแนะนำให้รู้จักวิชานั้นอย่างกว้างๆ ถ้าอยากรู้ปัญหาเกี่ยวกับชนบท (๑๗๑) การรู้ได้ ต้องผ่านกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาแทน (๑๗๑) (พิภพ ชงไชย เล่มเดิม)

จากที่กล่าวมา บรรยากาศสังคมและแวดวง การศึกษาของคนรุ่นใหม่ (ซึ่งขณะนั้นเป็นนักศึกษา อยู่) นั้น เป็นบรรยากาศเผด็จการครอบงำอยู่ เผด็จการทำให้เกิดทางตันของสำนักเชิงสังคม สำนักเชิงสังคมมีอยู่และหาทางออกแก้ไขภายใต้ บรรยากาศเผด็จการไม่ได้ เผด็จการหรือระบอบ ผูกขาดอำนาจขณะนั้นจึงทำให้เห็นปรากฏการณ์ ศัตรูขึ้น และศัตรูดังกล่าวได้แก่ระบอบเผด็จการ

ตัวตนของสำนักเชิงสังคม นักศึกษาเป็น ปรากฏการณ์การรวมกลุ่มที่มีสำนักเชิงสังคมสูง

สาเหตุมีอยู่ 3 ประการคือ หนึ่ง มีเวลาว่าง คิด ถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่างๆ ได้มาก เพราะ การเรียนไม่ใช่การบังคับเข้าฟังความรู้ แต่การเรียน คือการถึงระดับมีความรู้ได้วุฒิบัตร การเรียนจึงคือ การศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนกันเป็นหลักแทน สอง มีอิสรภาพตัดสินใจเองแบบผู้ใหญ่เป็นครั้งแรก นักศึกษาสามารถเลือกทำอะไรก็ได้ เพียงขอให้ผล การสอบผ่านได้วุฒิบัตรเท่านั้น ซึ่งต่างจากนักเรียน ที่เรียนเต็มเวลาและต้องอยู่ในห้องฟังความรู้ตลอดเวลา ขณะที่นักศึกษานั้น การเรียนคือการมีและ หาความรู้ที่ผ่านการวัดผลได้ สาม มีการพบปะ เป็นกลุ่มและเกิดสำนักเชิงกลุ่มพวกสูง โดยการ พบปะนี้ยังห้ามและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวตนของ นักศึกษาไม่ได้จำกัดแค่การเป็นบุคคลเท่านั้น ตัว ตนของนักศึกษาคือการได้เป็นบุคคลในกลุ่ม อำนาจและความสนใจในการพบปะรูปแบบกลุ่มที่ ได้รับนี้ เมื่อถึงระดับหนึ่ง จะเกิดสำนักเชิงสังคม และสถาบันตามมา

เมื่อสำนักเชิงสังคมและสถาบันของนักศึกษา ได้พบกับปรากฏการณ์ศัตรู ปฏิบัติการสังคมนักก็เกิด ตามมา ปรากฏการณ์ศัตรูเห็นและเข้าใจได้ เพราะศัตรู (เผด็จการ) ได้พบอยู่ในปรากฏการณ์ การศึกษา (ของนักศึกษา) และปรากฏการณ์การ การศึกษา ทำให้พบความไม่เท่าเทียมและปรากฏการณ์ คนจน (ซึ่งปัจจุบันเห็นได้ผ่านวรรณกรรมยุคนั้น) ปฏิบัติการสังคมนักมีนักศึกษาเป็นผู้ริเริ่ม สาเหตุ เป็นเพราะมีการพบปะเป็นกลุ่มและมีสำนักเชิงกลุ่ม พวกสูง การพบปะรวมกลุ่มได้มากทำให้มีอำนาจ เชิงกลุ่มซึ่งคล้ายสถาบัน เพราะสถาบันคือการรวม กลุ่มได้อย่างมีโครงสร้างและแบบแผน ขณะที่กลุ่ม พวกคือการรวมกลุ่มอย่างเป็นโครงสร้างที่ไม่มีแบบ แผน นอกจากนั้น สังคมนักคือกลุ่มพวกในระดับ กว้างไม่จำกัดด้วย ดังนั้น สำนักเชิงกลุ่มพวกจึงนำ ไปสู่สำนักเชิงสังคมในที่สุด

จากที่กล่าวมา คนรุ่นใหม่มีปฏิบัติการสังคม ชัดเจนนั้น สาเหตุมาจากการเห็นและมีศัตรูอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนในช่วงวัยพัฒนาสำนักเชิงสังคม ศัตรูคือเผด็จการหรือความไม่ยุติธรรมซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมและความจนขึ้น

ตัวตนคนรุ่นใหม่ ตัวตนหรือสำนักเชิงสังคมของคนรุ่นใหม่ นั้น น่าจะสามารถพิจารณาได้จากปรากฏการณ์ 3 ปรากฏการณ์เช่นกัน ได้แก่ ปรากฏการณ์บันเทิงคดี ปรากฏการณ์การศึกษา และปรากฏการณ์ศัตรู

ปรากฏการณ์บันเทิงคดี บันเทิงคดีในที่นี้จะพิจารณาทั้งวรรณกรรมและโทรทัศน์ เนื่องด้วยปัจจุบัน บันเทิงคดีหลักนั้นคือโทรทัศน์ และปัจจุบันโทรทัศน์เป็นบันเทิงคดีของประชาชนทั่วไป นอกจากนั้นโทรทัศน์ยังเป็นบันเทิงคดีของชนชั้นกลางกลุ่มหลักของสังคมมาตลอดด้วย โดยบันเทิงคดีนี้จะพิจารณาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ บันเทิงคดีของแบบ และบันเทิงคดีของภาพสะท้อน

บันเทิงคดีของแบบ พิจารณาจากภาพยนตร์ โทรทัศน์เป็นหลัก คนรุ่นใหม่วัย 15 ถึง 25 ปีในปัจจุบันนั้น มีแบบของบุคคลที่อยากเป็นตามในภาพยนตร์ตั้งแต่วัยเด็ก แบบของบุคคลที่อยากเป็นตามในวัยเด็ก ได้แก่ ไอ้มดแดง (มนุษย์แปลงด้วยวิทยาศาสตร์) ยอดมนุษย์(มนุษย์ต่างดาว) หุ่นกายสิทธิ์ (หุ่นยนต์) ซูเปอร์แมน (มนุษย์ต่างดาว) มนุษย์ค้างคาว (มนุษย์กับเทคโนโลยี) ไอ้แมงมุม (มนุษย์พิเศษด้วยผลของรังสีและเคมี) ฯลฯ โดยแบบบุคคล (ในตัวอย่าง) 3 แบบแรกนั้น (ภาพยนตร์ญี่ปุ่น) ธรรมชาติของธรรมชาติด้วยการฆ่า ส่วนแบบบุคคล (ในตัวอย่าง) 3 แบบหลังนั้น (ภาพยนตร์อเมริกัน) ธรรมชาติของธรรมชาติด้วยการส่งผู้เฒ่ามือกฎหมาย แบบบุคคลเหล่านี้เป็นจินตนาการถึงอุดมคติบุคคลด้วยอำนาจวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับแบบของการศึกษา

ที่สนับสนุนให้คิดอย่างมีเหตุผลพิสูจน์ได้เช่นวิทยาศาสตร์

(แม้จะเดียวกันจะมีแบบบุคคลอยากเป็นตามทางด้านเวทมนตร์ เช่น ขุนแผน โกมินทร์ สังข์ทอง พระอภัยมณี ฯลฯ แต่แบบบุคคลเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับแบบของการศึกษา เพราะเวทมนตร์พิสูจน์เป็นเหตุผลไม่ได้ ข้าวิทยาศาสตร์ยังประณามเวทมนตร์ว่าเป็นการหลอกลวงทั้งหมด นอกจากนั้น ความคิดเวทมนตร์กับการหลอกลวงยังเป็นแบบความคิดที่สอนกันในแวดวงการศึกษา ร่วมสมัยอยู่)

ต่อมาแบบบุคคลที่อยากเป็นตามก็ปรากฏในภาพยนตร์จีน (กำลังภายใน) แบบดังกล่าวได้แก่ กตัญญู ซึ่งบุญคุณต้องทดแทนและแค้นต้องชำระ กตัญญูทำให้บุคคลโดดเด่นและสูงส่ง ทว่าจากนั้น ภาพยนตร์จีน (ฮ่องกง) ก็ได้เสนอแบบบุคคลวีรชนที่ต้องโหด-เลว-ตีผสมผสาน บุคคลตั้งใจจะตีจึงต้องเลวและโหด ที่สุดก็พบกับความตายอย่างผู้กล้า ภาพยนตร์พวกโหด-เลว-ตีนี้ได้แก่ ภาพยนตร์พวกเจ้าพ่อต่าง ๆ ตลอดจนเขียนพินัน

ถึงตรงนี้ ดีไม่จำเป็นต้องดีอย่างเดียว อย่างแบบบุคคลในภาพยนตร์ญี่ปุ่นและอเมริกัน ดีจำเป็นต้องโหดและเลวด้วยดังปรากฏในภาพยนตร์จีน ฮ่องกง

ปัจจุบัน แบบบุคคลสำหรับเยาวชนในภาพยนตร์ญี่ปุ่นได้แพร่หลายเป็นที่นิยมสูงมาก แบบดังกล่าวเปลี่ยนจากอุดมคติบุคคลด้วยอำนาจวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่พิสูจน์และเข้าใจได้แล้ว แบบดังกล่าวกลายเป็นอำนาจลึกลับเกินพิสูจน์และเข้าใจ แต่อำนาจลึกลับนั้นรองรับด้วยอ้างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นพื้น และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนั้นอยู่เกินเข้าใจและพิสูจน์ได้ด้วยความรู้ปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น ดราก้อนบอล โดราเอมอน (ของวิเศษบางอย่างเป็นเวทมนตร์ที่

อ้างวิทยาศาสตร์ เช่น ดูโทรศัพท์ส่งโลกเป็นตาม
ปรารถนา ผ่าคลุมกาลเวลา แต่บางอย่างก็เป็น
เวทมนตร์บนพื้นวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์) เช่น ผ่า
คลุมสะท้อนกลับ ประตูไปที่ไหนก็ได้) นิญา
ฮาตรี ฯลฯ

จากที่กล่าวมาตามลำดับจะเห็นได้ว่า แบบ
บุคคลที่อยากเป็นตามนั้น ดีไม่ได้ถูกจำกัดความว่า
ดีอย่างเดียว ดีถูกจำกัดความว่าต้องโหดและเลว
ด้วย นอกจากนั้น อำนาจของบุคคลไม่ใช่อำนาจ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกินหยั่งรู้

(ทว่าขณะนี้ แบบบุคคลที่อยากเป็นตามได้
ปรากฏดีนั้นดีอย่างเดียวอีกครั้ง แบบบุคคลดัง
กล่าวปรากฏในภาพยนตร์จีนชุด “เปาบุ้นจิ้น”
ทว่าดีตามคุณธรรม ทำให้ฆ่าคนเลวเอง กับติดตาม
กฎหมาย ต้องให้ทางการฆ่าคนเลวเท่านั้น กฎ-
หมายได้ขัดแย้งกับคุณธรรมอย่างแรง ดีมีแบบ
มาตรฐานหรือไม่ แบบบุคคลดีก็เป็นปัญหาในตัว
ภาพยนตร์ “เปาบุ้นจิ้น” ตอนตระกูลข้าใครอย่า
แตะ แพร่ภาพตอนแรก 9 พ.ย. 37 ตอนสุดท้าย
19 พ.ย. 37 ช่อง 3)

บันทึกคดีของภาพสะท้อน พิจารณาจาก
วรรณกรรมสะท้อนภาพตัวบุคคลในสังคมเป็นหลัก
ภาพบุคคลในสังคมเป็นภาพของบุคคลโดดเดี่ยว
และมีแต่ตัวเอง ท่ามกลางครอบครัว กลุ่มเพื่อน
ชุมชน และสังคมแวดล้อม แต่ภาพบุคคลโดดเดี่ยว
หรือปัจเจกชนนั้นมีอยู่ 2 ประเภทคือ หนึ่ง บุคคล
โดดเดี่ยวและมีสำนึกเชิงสังคม ทว่าสังคมทำร้าย
เขาจนขัดแย้งเป็นทุกข์และแปลกแยกสิ้นหวัง
ตัวอย่างของงานเขียน เช่น โลกใบเล็กของซัลมาน
และคนใบเล็กเดียวของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์
สอง บุคคลโดดเดี่ยวและมีปมขัดแย้งของจิตไร้
สำนึก ปมขัดแย้งนี้ทำให้ใช้ทุกอย่างและทุกคนเป็น
เครื่องมือหาทางออก ไม่เว้นแม้แต่พ่อแม่ สังคม
และตัวเอง ทว่าหาทางออกไม่ได้ โดยมากมักมุ่ง

อยู่ในปมเพศและสัญชาตญาณก้าวร้าวรุนแรง
ตัวอย่างตัวแทนเช่น งานของเสี้ยวจันทร์ แรมไพร
และสุจินดา ขันตยลงกด

ปรากฏการณ์บันทึกคดีให้ภาพแบบบุคคลที่
ต้องการเป็นตาม ซึ่งมีความขัดแย้งในตัวเอง บุคคล
ดีต้องโหดและเลวด้วย อำนาจของบุคคลไร้เหตุผล
และลึกลับเหมือนเวทมนตร์ที่พิศวงนี้ไม่ได้ ทว่า
ความเป็นจริง บุคคลนั้นโหดเดี่ยวและมีแต่ตัวเอง
บุคคลถูกสังคมทำร้าย และบุคคลพยายามใช้ทุก
อย่างหาทางออกจากความขัดแย้งนี้ ทุกอย่างถูก
ใช้เป็นเครื่องมือ แต่ออกจากความขัดแย้งไม่ได้
เพราะความขัดแย้งเป็นปมของจิตไร้สำนึกในตัว
บุคคลเอง

ปรากฏการณ์การศึกษา ดังที่ได้เคยกล่าว
ไว้ครั้งหนึ่งแล้วก่อนหน้านี้ โรงเรียนและมหา-
วิทยาลัยเป็นสถาบันหล่อหลอมสำนึกเชิงมาตรฐาน
แก่สังคมด้วย ถ้าสิ่งใดครูอาจารย์บอกว่าดีหรือถูก
สิ่งนั้นก็จะเป็นดีและถูกสำหรับเยาวชน ถ้าสิ่งใดครู
อาจารย์บอกว่าไม่ดีหรือผิด สิ่งนั้นก็จะเป็นไม่ดีและผิด
สำหรับเยาวชน เยาวชนเชื่อครูอาจารย์ยิ่งกว่าพ่อ
แม่และญาติมิตร ทั้งบางครั้งถึงขนาดมากกว่าตำรา
และหนังสือเรียนก็มี โรงเรียนและมหาวิทยาลัย
จึงเป็นสถาบันครอบครองได้ ระบบการศึกษาจึงเป็น
ระบบสถาบันสร้างสำนึกเชิงมาตรฐาน ความคิด
ของเยาวชนและผู้ใหญ่ถูกสร้างมาจากสถาบันการ
ศึกษาและครูอาจารย์เป็นส่วนใหญ่

ตัววิชาการความรู้ชั้นยอด (ซึ่งเชื่อกันว่าเป็น
วิทยาศาสตร์) ในสมัยของคนรุ่นใหญ่ (เป็นนัก
เรียนและนักศึกษาอยู่) นั่นคือมาตรฐานสำหรับ
อ้างอิงเทียบวัด วิธีการสอนคือการใช้และเข้าใจ
มาตรฐานของความรู้ได้ ส่วนวิธีการเรียนคือการ
เชื่อและยอมรับ ตลอดจนจินตตามได้อย่างเข้าใจ
ตัววิชาการความรู้ วิธีการสอน และวิธีการเรียน
คือปรากฏการณ์การศึกษา และปรากฏการณ์การ

ศึกษานี้ (ชั้นยอดหรือวิทยาศาสตร์) ได้เปลี่ยนแปลง พลิกผันไปเมื่อพ.ศ. 2521 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2520 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 เป็นหัวใจของปรากฏการณ์การศึกษา และปรากฏการณ์นี้ได้รับการเสริมต่อเนื่องด้วย หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ทั้ง ปัจจุบัน หลักสูตรทั้งหมดได้มีการปรับปรุง พ.ศ. 2533 แล้วปรากฏการณ์การศึกษาใหม่ก็มีฐานราก มั่นคงยิ่งขึ้นดังในปัจจุบัน

ปรากฏการณ์การศึกษาชั้นยอดของคนรุ่นใหม่ (ที่เชื่อและเรียกกันว่าวิทยาศาสตร์) เป็นดังนี้ ตัว วิชาการความรู้คือมาตรฐานสำหรับอ้างอิง วิธีการ สอนคือการทำให้สงสัยทุกอย่าง วิธีการเรียนคือการ ไม่เชื่อทุกอย่าง จนกว่าจะพิสูจน์ได้ ปรากฏการณ์นี้ น่าจะสร้างบุคคลให้มีเหตุผลสูง บุคคลน่าจะไม่งมงาย และมีความสามารถพัฒนาเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ ทว่าผลกลับปรากฏตรงกันข้าม เนื่องจากคน รุ่นใหม่ได้สงสัยและไม่เชื่อทุกอย่าง ข้อสงสัยนั้น บางครั้งนำเสนอใจและครูอาจารย์ไขไม่ได้ในเวลา จำกัด คนรุ่นใหม่จึงพบว่า การเรียนส่วนใหญ่ไม่ใช่ การพิสูจน์ข้อสงสัยของวิชาการความรู้ได้ การ เรียนกลับเป็นการเชื่อตามโดยไม่ต้องคำนึงถึงเหตุ ผลเสียทั้งหมดแทน

ปรากฏการณ์การศึกษาทำให้คนรุ่นใหม่มีความขัดแย้งในตัวเอง อุดมคติของความรู้ของคนรุ่นใหม่คือการสงสัยและต้องพิสูจน์ได้ จึงเชื่อ ทว่าการปฏิบัติต่อความรู้ของคนรุ่นใหม่คือการเชื่อ และยอมรับโดยไม่ต้องสงสัย นอกจากนั้น การเชื่อ ยังเชื่อโดยไม่เข้าใจว่าทำไมด้วย การเชื่อนั้นเป็น โดยถูกบังคับ บังคับให้ต้องเชื่อและสงสัยไม่ได้ ถ้าไม่เชื่อก็จะถูกสังคมลงโทษ โทษคือไม่มีวุฒิ- บัตรหรือสถานภาพรับรองว่ามีความสามารถ (ซึ่ง อาจมีโดยไม่มีวุฒิบัตร) ถ้าไม่มีวุฒิบัตร โทษใหญ่ กว่าที่จะติดตามมา โทษนั้นคือสังคมไม่ยอมรับความ

สามารถตามที่ควรจะเป็น สังคมยอมรับคนตาม ฐานะวุฒิบัตร ไม่ใช่ยอมรับตามความสามารถจริง การยอมรับนี้คือการจ้างและจ่ายเงินตอบแทนแก่ บุคคลตามสมควร แต่การสมควรคือการสมฐานะ วุฒิบัตร คนรุ่นใหม่ต้องการวุฒิบัตรเพื่อให้สังคม ยอมรับ การยอมรับและผลประโยชน์นั้น คน ต้องการมากกว่าอื่นใดทั้งหมด คนจึงต้องสละ ความรู้และความเข้าใจที่เสีย ด้วยเหตุนี้คนรุ่นใหม่จึงเจ็บปวดและขัดแย้งในวงจรอุบาทว์ของ สถาบันและวุฒิบัตร ความคิดไม่ใช่สิ่งที่สังคม ยอมรับ และคนรุ่นใหม่ไม่สามารถคิดได้ ผลก็คือ คนรุ่นใหม่เป็นคนแห่งอารมณ์และความรู้สึก

ปรากฏการณ์ศัตรู เจตนา นาคัวัชระได้เขียน บทความเกี่ยวกับปรากฏการณ์ศัตรูในวรรณกรรม บทความนั้นชื่อว่า “ศัตรูที่สิ้นไหล” ตีพิมพ์ใน นิตยสาร *ถนนหนังสือ* ฉบับสิงหาคม 2528 บท ความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาพศัตรูที่อยู่ในรูป บุคคลและสถาบันได้หายไปแล้ว ศัตรูได้สิ้นไหล หนีจากการระบุเป็นบุคคลและสถาบันที่แน่ชัดไป ศัตรูได้สิ้นไหลไปเป็นศัตรูในรูปอภิปรัชญา ศัตรู ในรูปอภิปรัชญาคือการไม่มีขาวและดำแยกออกจาก กัน ศัตรูคือดีและชั่วปะปนอย่างหากำตอบไม่ได้ และศัตรูนั้นได้พบปะต่อผู้ตลอดเวลา แต่ไม่อาจ รู้จักและเข้าใจศัตรูได้ (ทั้งหมดนี้เป็นการอ่านและ ตีความใหม่ ด้วยเจตนา นาคัวัชระเองนั้นได้แสดง ความเห็นสรุปเป็นเชิงคำถามว่า ศัตรูที่แท้จริงอาจ จะเป็นค่านิยมหรือความเชื่อที่ครอบงำประชาชน มาช้านานเสียจนมองไม่เห็นว่าเป็นแก่นแท้ของความ เป็นมนุษย์อยู่ที่ใด) (บทความนี้ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำใน *ทางอันไม่รู้จบของวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์* ของ เจตนา นาคัวัชระ กทม. : เทียนวรรณ, 2530)

นอกจากนั้น ปรากฏการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะทางการเมืองนั้น ศัตรูได้สิ้นไหลไปเช่น กัน เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ได้ให้ภาพของ

นักการเมืองของประชาชนและนักการเมืองของ ศัตรูแห่งชาติ แต่แล้วปัจจุบัน (2537) นักการเมือง ของประชาชนนั้นแสดงตัวเป็นนักผลประโยชน์นิยม แทน ที่สุดนักการเมืองทั้งหมดจึงเป็นทั้งศัตรูและ มิตรของประชาชน ไม่ใช่ทั้งมิตรแท้และไม่ใช่งั้น ทั้ง ศัตรูถาวร ปรากฏการณ์สังคมในด้านการเมืองจึง เกิดศัตรูที่ลึ้นไหล ศัตรูผู้ไม่อาจรู้จักและเข้าใจ ได้ ต่อแท้ นอกจากรู้จักผลประโยชน์เบื้องหลังของเขา

ทิศทางของตัวตนคนร่วมสมัย

ตัวตนหรือสำนักเชิงสังคมของคนรุ่นใหม่ นั้น ปรากฏชัดเจน สาเหตุด้วยขณะสำนักเชิงสังคมก่อ ตัวขึ้นนั้น หนึ่ง ศัตรูมีชัดเจน สอง การศึกษา สร้างมาตรฐานมั่นคงในสำนัก (วิธีการเรียนการสอน และตัววิชาความรู้ไม่ขัดกัน ตัววิชาเป็นมาตรฐาน อ้างอิง การสอนเป็นการบอกให้ใช้และเข้าใจได้ การเรียนเป็นการเชื่อและยอมรับ ตลอดจนติดตาม อย่างเข้าใจ หรือการศึกษาคือการเข้าใจผ่านการเชื่อ และการยอมรับ) สาม ศัตรูเป็นศัตรูที่แท้ของสมัย (เผด็จการ)

ดังนั้น ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ยังคงรักษาสำนักเชิง สังคมไว้ได้ สาเหตุมาจากแม่บททัศนะพื้นฐานเป็น การมองมีขาวและดำแยกจากกัน ปฏิบัติการสังคม คือกำจัดดำและรักษาขาว ด้วยเหตุนี้แม้จะไม่ดำ และไม่ขาวชัดเจน แต่ศัตรูก็ไม่ได้ลึ้นไหลหายไป ไหน ศัตรูมีและเห็น การต่อสู้หรือปฏิบัติการสังคม จึงสืบเนื่องในระดับตัวตนหรือสำนักเชิงสังคมของ คนรุ่นใหม่ไม่ปรากฏชัดเจน สาเหตุด้วยขณะ สำนักเชิงสังคมก่อตัวขึ้นนั้น หนึ่ง ศัตรูแยกระบุ ชัดไม่ได้ สอง การศึกษาสร้างมาตรฐานคลอน แคลนในสำนัก (วิธีการเรียนการสอนและตัววิชา ความรู้ขัดกัน การเรียนการสอนเป็นการสงสัยและ การพิสูจน์ให้ได้ แต่ตัววิชาความรู้ที่สังคมยอมรับ กันคือสถาบันและวุฒิปัตร์ ไม่ใช่ความสามารถ

การเรียนการสอนจึงกลายเป็นเชื่อและยอมรับและ ห้ามสงสัย) สาม ศัตรูที่พบทั้งหมดเป็นศัตรูไม่ ถาวร (สิ่งถาวรคือผลประโยชน์)

ดังนั้น คนรุ่นใหม่หาหลักยึดสำหรับเกิดสำนัก เชิงสังคมไม่ได้ คนรุ่นใหม่คิดไม่ได้และไม่ได้คิด ด้วยคิดไม่มีทางออกเลยเกิดไม่ยอมคิด คนรุ่นใหม่ จึงเป็นคนแห่งอารมณ์ความรู้สึก แปรลกแยกและ โดดเดี่ยว ไม่มีใครนอกจากตัวเอง (ไม่ใช่คุณ หรือ สรรพนามแทน “คุณ” คำร่วมสมัยที่วัยรุ่นชอบใช้ คู่กับ “เค้า” หรือ “เขา” ซึ่งหมายถึงตัวเอง หรือ “ผม” และ “ดิฉัน” นา แหม ตัวเองก็...)

สาเหตุหลักของคนรุ่นใหม่ที่มีความขัดแย้งใน ตัวเองนั้น น่าจะมาจากการศึกษาซึ่งสร้างมาตรฐาน คลอนแคลนในสำนัก เพราะถ้ามีมาตรฐานสำหรับ อ้างอิงเปรียบเทียบชัดเจน ศัตรูจะขาวดำปะปนเท่า โดก็ตาม คนรุ่นใหม่ย่อมมีความสามารถแยกแยะ และหาศัตรูพบ

การศึกษาทั้งหลายน่าจะสอนในรูปแบบใหม่ อย่างเช่น คณิตศาสตร์ ไม่ใช่สอนว่าคิดได้อย่างไร แต่ต้องสอนว่าคิดไปทำไม ไม่ว่าจะเป็เมตริกซ์ แคลคูลัส ลอการิทึม เรขาคณิต เรขาคณิต วิเคราะห์ ระบบจำนวน ตรรกศาสตร์ ฯลฯ มี ประวัติดรากฐานของการคิดและเกิดขึ้น *ทำไม* จาก นั้นค่อยสอน *อย่างไร* ซึ่งจะฝึกหัดเรียนทำโจทย์ อย่างมีจุดหมายเกิดขึ้น ทั้งทุกวิชาก็ควรทำอย่าง เดียวกับตัวอย่างของคณิตศาสตร์ที่กล่าว

ทิศทางสำหรับคนรุ่นใหม่จะเกิดขึ้นในทางดีได้ นั้น การศึกษาต้องสอนให้รู้ “ทำไม” เป็นหลัก จากนั้นรู้ “อย่างไร” จะใฝ่รู้และชวนขวยตามมา เองอย่างมีแรงจูงใจและเป็นธรรมชาติ อันทำให้การ ศึกษาที่มีแรงบันดาลใจมาจากภายในตัวมนุษย์ ดังที่ วิถีวิทยาของปรัชญาภาคพื้นทวีปกำลังทำอยู่ในขณะ นี้ ซึ่งจะช่วยยกระดับภูมิปัญญาของมนุษยชาติโดย ส่วนรวมได้ไม่มากนักน้อย